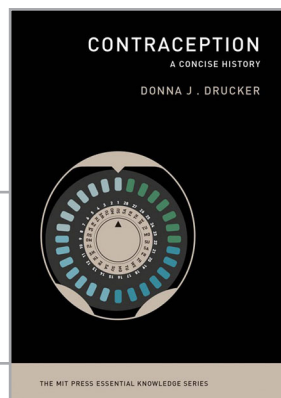

Druckerin perusesitys tutustuttaa ehkäisyvälineisiin teknologian historiana

Matleena Frisk

Donna J. Drucker: *Contraception. A Concise History*. The MIT Press Essential Knowledge series. The MIT Press, 2020. 264 sivua. ISBN: 9780262538428.

Taitomme hallita luotettavasti lisääntymistä on muuttanut seksuaalikäyttämistä historiallisesti. Ehkäisymenetelmän valinta kytkeytyy niin kulloiseenkin sosiokulttuuriseen, poliittiseen ja taloudelliseen kontekstiin kuin ehkäisyvälineitä tekevien henkilöiden tunteisiin ja parien valtasuhteisiin. Raskauden ehkäisyhistoriaa tutkimalla voi siten tarkastella laajemminkin näiden ilmiöiden yhteyttä teknologian historiaan. Juuri tällaiseen ehkäisyteknologian tarkasteluun Druckerin teos pyrkii. Se on helposti lähestyttävä ja sujuva perusesitys. Kirja onkin julkaistu MIT Pressin sarjassa, joka on suunnattu myös laajalle yleisölle. Druckerin tausta on feministisessä teknologiantutkimuksessa ja lisääntymisen historiassa. Hän tuntee laajasti aihepiiristä tehdyn tutkimuksen, ja tarjoaa sen avulla yleiskuvan ehkäisyteknologian kehityslinjoista.

Kirjan aikarajaus alkaa ensimmäisen syntyvyydensäännöstelyklinikan avautumisesta Amsterdamissa 1882. Tämä ohjaa näkökulman erityisesti lääketieteellisen ja teknologisen kehityksen sekä yhteiskunnan suhteisiin – ja jossain määrin pois teknologiaa hyödyntävien yksilöiden aikalaisnäkökulmista. Esimerkiksi raskauden keskeytykset on rajattu kirjan aihepiirin ulkopuolelle, vaikka 1900-luvun taitteen tavalliset naiset eivät välttämättä erottaneet toisistaan ehkäisyä, kuukautisten poisjäämisen hoitamista ja ennen sikiön liikkeen tuntemista tapahtuvaa raskauden keskeytystä, kuten Drucker itsekin kertoo. Drucker käsittelee lyhyesti yrtejä, joita saatettiin käyttää niin ehkäisyyn kuin varhaiseen raskauden keskeytykseenkin. Sterilisaatio sen sijaan on ymmärretty kirjassa raskauden ehkäisymenetelmäksi.

Teoksessa ehkäisyä tarkastellaan lisääntymisoikeuden tai lisääntymisoikeuden mukaisuuden näkökulmasta (*reproductive justice*). Ehkäisy poliittisena kysymyksenä on ollut osa väestön määrän ja laadun hallintaa. Kirjaan on sisällytetty myös pakkosterilisaatioihin liittyvät lisääntymisoikeuksien loukkaukset ja niiden kytkeytyminen rotuajatteluun ja yhteiskuntaluokkien valtasuhteisiin. Drucker tuo esiin myös, että syistä, jotka vaihtelevat uskonnosta lateksiallergiaan, ihmiset eivät välttämättä halua tiettyä ehkäisyteknologiaa osaksi elämäänsä.

Kirjan rakenne muodostuu eri ehkäisymenetelmätyyppien kronologisesta ryhmittelystä: pääluvut käsittelevät ehkäisytabletteja edeltäviä ehkäisyvälineitä, pilleriä ja muita hormonaalisia ehkäisymenetelmiä, ei-hormonaalisia ehkäisyvälineitä 1960-luvulta eteenpäin sekä ehkäisyneuvonantajan tulevaisuudennäkymiä. Lisäksi erillisessä luvussa tarkastellaan lisääntymisoikeuden mukaisuutta tutkimuskehystenä. Drucker käsittelee sekä ilmeisimpiä ehkäisyteknologioita, kuten ehkäisytabletteja – jonka mukaan myös itse kirja on jaettu jaksoihin – että myös vähemmän tunnettuja menetelmiä, jotka eivät enää ole käytössä tai eivät koskaan vakiintuneet. Yksi hämmäntävä esimerkki on emättimellisille tarkoitettu *bikini condom*, joka yhdisti alushousut

ja ehkäisyvälineen, ja jossa oli onkalo emätinyhdyntää varten. Ehkäisytabletti toi mukanaan ehkäisyvarmuutta, joka muutti kulttuuria laajemminkin. Terveille yksilöille suunnattuna lääketieteellisenä valmisteena pilleri liitti ehkäisyä ja lääketieteen aiempaa tiiviimmin yhteen. Pilleri ei aiheuttanut 1960–1970-luvun seksuaalivallankumousta, mutta yhdynnästä erillinen ehkäisy menetelmä muutti seksin ja lisääntymisen välistä suhdetta. Ratkaisua rajata abortti kirjan ulkopuolelle voisi pitää tästä näkökulmasta ongelmana: Miksei vapaasti saatava abortti toisi vastaavaa lisääntymistä koskevaa varmuutta? Asiavirheeltä vaikuttaa sivun 54 väite, ettei pitkällä imetyksellä olisi vaikutusta raskaaksi tuloon.

Teos ei rajoitu ainoastaan angloamerikkalaiseen kulttuuripiiriin. Osoittaessaan, että sosiopolittiset tekijät ovat asettaneet ehtoja tavoille, joilla ihmiset välttelevät raskautta, Drucker käsittelee esimerkkejä Kuubasta Japaniin. Teos ei kuitenkaan ole globaali historia, vaan kyse on ennen muuta yhdysvaltalaisperspektiivin sitomisesta laajempaan kontekstiin ja sen suhteuttamisesta esittämällä vaihtoehtoja. Esimerkiksi sosialistisen Itä- ja Keski-Euroopan suhteen kirjoittaja tekee aikamoisia yleistyksiä, vaikka ajantasaista seksuaalisuuden historiaa esimerkiksi Tšekkoslovakiasta ja Puolasta on runsaasti.

Olisin kaivannut kirjalta synteisiä syytä, millaista yhteiskunnan, teknologian ja käyttäjän suhdetta minkäkin menetelmän suosio eri yhteiskunnallisissa tilanteissa heijastaa, tai pohdintaa siitä, miksi näin on. Esimerkiksi tahdon vastaiset sterilisaatiot ovat Pohjoismaiden synkkää historiaa. Druckerin kirjoittaessa raskaan työn uuvuttamista monilapsisista äideistä (jotka olivat erityisesti sterilisaatioiden kohteena), hän ei tunnu aivan tavoittavan tilanteen monia ulottuvuuksia. Siinä missä monille pohjoismaisten yhteiskuntien sterilisaatiokäytännöt merkitsivät syvää ja pysyvää lisääntymisoikeuksien riistämistä, oli juuri tämän ryhmän intressinä medikaloida perhekokotoiveensa lääketieteen tunnistamaksi terveystieteeksi saadakseen toivomansa sterilisaation.

Kirja on tervetullut johdatus kiinnostavaan aiheeseen, mutta syntyvyydensäännöstelyteknologian, yksilöiden toimijuuden, lääketieteen ja väestöpolitiikan välisessä suhteessa riittää tutkittavaa jatkossakin.